

GEORETKIKOHDE

HANHIKIVEN LIUSKEVYÖHYKE

■ **Hanhikiven niemen kallioperä** muodostuu omasta liuskevyöhykkeestä, noin 5 km²:n laajuisesta Hanhikiven konglomeraatista. Verrattain paksu konglomeraattiesiintymä on suurelta osaltaan voimakkaasti liuskeutunutta ja sisältää pääasiassa vulkaanisia ja subvulkaanisia palloja. Liuskevyöhyke jatkuu meren alle ja rajoittuu maanpuolella gabrodioriittiin. Tutustu esiintymään niemen runsailla rantakallioilla!

VALTAKUNNALLISESTI ARVOKAS KALLIOALUE

■ **Hanhikiven niemi sisältää 218,8 hehtaarin laajuisen kalliialueen**, joka on luonnon- ja maisemansuojelun kannalta valtakunnallisesti arvokas. Kalliialue on geologisesti hyvin merkittävä ja maisemallisesti merkittävä.

Jättiläisen kivi!

■ **Keskellä rantametsää** seisoo kuusimetrinen jättiläinen, Hanhikivi. Entisajan ihmiset epäilivät ettei mikään muu kuin hiisi, piru tai jättiläinen ole voinut moista kiveä paikalle kuljettaa.

Nyt tiedämme siirtolohkareista enemmän. Jääkauden aikana mannerjää kuljetti mukanaan osia kalliosta, joskus pitkiäkin matkoja, jättäen luontoon pysyviä muistoja ajasta, jolloin maa oli kokonaan jään peitossa.

Kuva: Pro Hanhikiven arkisto

PÄHKINÄSAAREN RAUHAN RAJAKIVI

■ **Vuonna 1323** Ruotsi ja Novgorod solmivat Pähkinäsaaren rauhan, joka määritteli Suomelle ensimmäisen itärajan. Kiistelty raja kulkee Rajajoelta Kannaksen halki luoteeseen ja edelleen Perämeren rannikolle. Rajamerkinä pohjoisessa pidetään Hanhikiveä.

Hanhikivi on muinaismuisto, historialliselta ajalta peräisin oleva rajamerkki ja kohteena valtakunnallisesti arvokas.

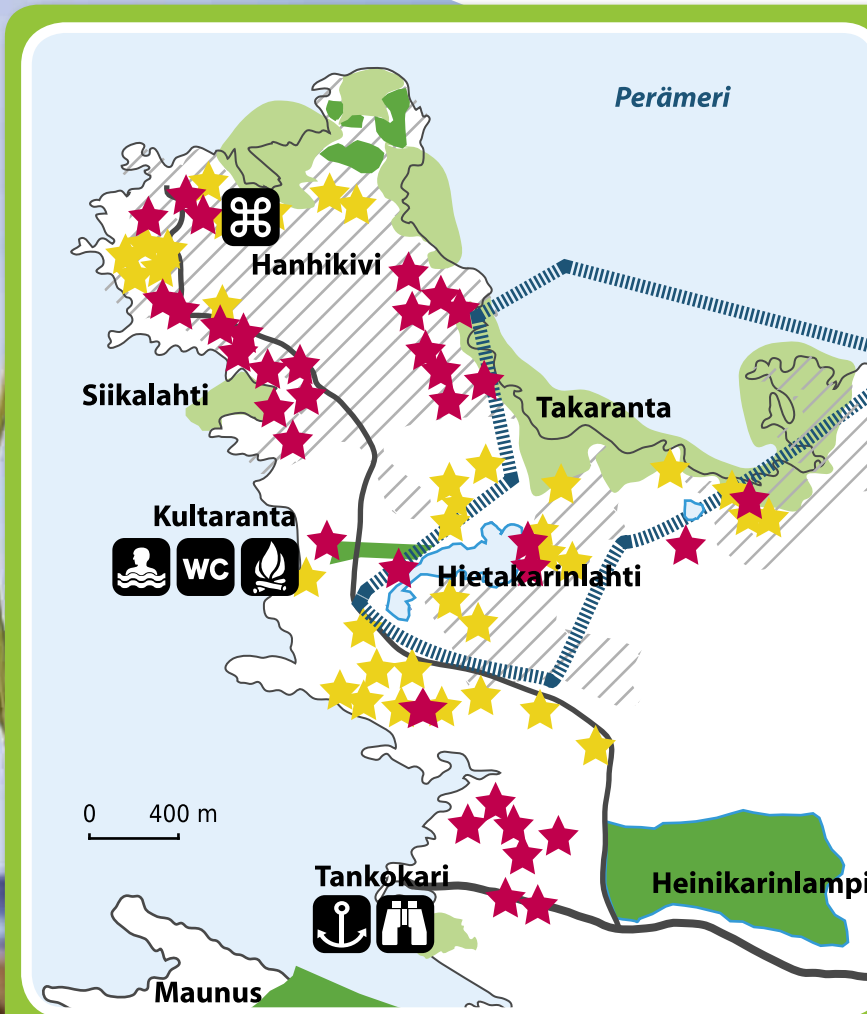
■ **Erään tarinan mukaan** vuosisatoja sitten, rantaviivan kulkiessa paljon idempänä, hanhet lepäsivät usein muuttomatkallaan suuren siirtolohkareen päällä. Kiveä alettiin kutsua Hanhikiveksi. Maan kohotessa maisemat ympärillä ovat muuttuneet, ja sukupolvet vaihtuneet, mutta kivi lepää paikallaan. Kuvassa Hanhikivi 1900-luvun alussa.

Kuvat: Heidi Kauppila, ellei toisin mainita. Luettelo esitteen kirjallisista lähteistä osoitteessa www.hanhikivi.net

Hanhikiven niemi sijaitsee Pyhäjoella, Perämeren rannikolla. Pinta-alaltaan noin 500 hehtaarin laajuinen niemi on täynnä luonnon aarteita.

Maankohoamisrannikon luontotyypit sekä lintu- ja kasvilajien runsas kirjo tekevät Hanhikivestä luonnon monimuotoisuudelle tärkeän alueen.

HANHIKIVEN NIEMI

- Parhalahti-Syölätinlahti-Heinikarinniemi -Natura2000 -alue, yksityiset luonnonsuojelualueet
- Luonnonsuojelulain luontotyyppi
- Vesilain kluuvit: Hietakarinniemi, Rovastinperukka, Heinikarinniemi
- ★ Metsälain 10 § suojelukohteet
- ★ METSO -ympäristötukikohteet
- Valtakunnallisesti arvokas kalliialue
- Hietakarinniemi-Takaranta -FINIBA-alue. FINIBA-alueet ovat luonnonsuojelun kannalta merkittäviä uhanalaisten, silmälläpidettävien ja kansainvälisen erityisvastuun lintulajien pesimis- tai kerääntymisalueita.
- Nähtävyydet: Hanhikivi, muinaismuisto
- Uimapaikka
- Vessa (kuivakäymälä)
- Tulentekopaikka
- Kalasatama
- Lintutorni

Esitteen julkaisija: Pro Hanhikivi ry • www.prohanhikivi.net
Esitteen julkaisemiseen on saatu Suomen Luonnonsuojelun Säätiön Itämerirahaston apuraha. Painettu ympäristömerkitylle paperille.

WWW.HANHIKIVI.NET

HANHIKIVI

Missä maa selittää meren

Kartan lähteenä käytetty Merestä Metsäksi -hankkeen loppuraporttia ja www.birdlife.fi -sivuston Hietakarinniemi-Takaranta -FINIBA-aluekarttaa.

Kuva: Harri Teavetti

Tutustu Hanhikiven luontoon!
Maankohoamisrannikon luontotyypit • Linnusto
Yli 250 kasvilajia • Geotretkikohteet

TIESITKÖ?

Hanhikiven vesialueilla on merkittäviä kutu- ja poikasalueita mm. karisialle, muikulle ja silakalle. Niemen kärjen vesillä on potentiaalinen kutualue myös äärimmäisen uhanalaiselle, sukupuuton partaalla olevalle meriharjukselle.

■ **Vitamiinipitoinen tyrni** on tyypillinen maankohoamisrannikon pioneerikasvi, joka on sopeutunut valtaamaan rantojen paljaan maan nopeasti. Tyrni kasvaa luonnonvaraisena myös Hanhikivessä.

Kuvat: Vuokko Moisala

Maa kohoaa!

■ **Hanhikivenniemen luonnonympäristössä** näkyy leimaa-antavasti maan kohoaminen. Niemen luonto muuttuu paljastuneesta merenpohjasta vyöhykkeittäin merenrantaaniityksi, pensaikeiksi, lehdoiksi ja lopulta monien vaiheiden jälkeen keskellä niemeä havupuumetsiksi. Alueella esiintyy myös useita maankohoamisrannikolle tyypillisiä fladoja ja kluuvijärviä, jotka ovat äärimmäisen uhanalaisia.

■ **Hanhikivenniemi on yksi Suomen merkittävimmistä** maankohoamisrannikon luontotyypin kohteita. Alueen laajuus, yhtenäisyys, luonnontilaisuus ja merkittävät suojelukohteet tekevät Hanhikivestä erityisen edustavan. Suojeltujen luontotyyppien ja perinnemaisemien lisäksi Hanhikivenniemellä on mm. useita yksityisiä luonnonsuojelualueita sekä Parhalahdi-Syölätinlahti-Heinikarlanlammen Natura2000-alue, joka kuuluu myös valtakunnalliseen lintuvesiensuojeluohjelmaan.

■ **Niemi on korkeudeltaan suurimmaksi osaksi vain 1,5 metriä** merenpinnan yläpuolella. Matalat rannat ovat jatkuvasti alttiina Perämeren suurille vedenkorkeuden vaihteluille. Lounaistuuli on nostanut alueella merenpinnan korkeimmillaan +162 cm:iin, matalimmillaan se on painunut -129 cm:iin, vaihteluvälin ollessa siten liki kolme metriä.

HANHIKIVESSÄ LUONNON MONIMUOTOISUUS NÄKYÄ JA KUULUU

Hanhikivenniemen suojissa, keskellä luontotyyppien ja erilaisten elinympäristöjen mosaiikkimaista kirjoa, elää yli sata pesivää lintulajia ja yli 250 kasvilajia. Alava niemi on yksi maamme edustavimpia uhanalaisen maankohoamisrannikon luontotyypin kohteita ja toimittaa tärkeää roolia uhanalaisten luontotyyppien sekä lintu- ja kasvilajien elinympäristön säilyttäjänä.

"Hanhikiven luontotyyppien kartoitus osoittaa, että Hanhikiven alue on aivan omaa luokkaansa uhanalaisten luontotyyppien monipuolisuudessa. Lähes koko niemen alue on tällaisten luontotyyppien kattama. Tämän lisäksi koko niemi edustaa uhanalaisimpiin luontotyyppihimme kuuluvaa maankohoamisrannikon metsien kehityssarjat -luontotyyppiä."

- Pohjois-Pohjanmaan Ympäristökeskus 11/2009

Kuva: Vuokko Moisala

■ **Takarannalla ja Lipinlahden rannoilla** kasvaa uhanalaista ruijanesikkoa, jota esiintyy EU:n alueella ainoastaan Suomessa.

YLI 250 KASVILAJIA

Hanhikiven alueen monimuotoisessa elinympäristössä esiintyy arvokas kasvisto. Merenrantalehdoissa kasvaa mm. "taivaan avvaimeksikin" kutsuttua puna-ailakkia, tesmaa, sudenmarjaa ja lehtotähtimöä.

Harvinaisia alueella esiintyviä lajeja ovat mm. merinätkelmä, perämerensilmäruoho, vihnesara, käärmekieli sekä useat vitalajit, esimerkiksi otalehtivita ja tuppivita.

UHANALAISET JA SUOJELLUT KASVILAJIT

- **Perämerenmaruna**, äärimmäisen uhanalainen, rauhoitettu
- **Nelilehtivesikuusi**, erittäin uhanalainen, rauhoitettu
- **Ruijanesikko**, vaarantunut, rauhoitettu
- **Ahonoidanlukko**, silmälläpidettävä
- **Keltakurjenmiekkä**, rauhoitettu

■ **Perämeren talveen kuuluvat komeat ahtojäät.** Matalilla rannoilla pohjaan ankkuroituneet jääryökykiöt voivat nousta jopa kymmenen metriä korkeiksi valkeiksi.

Valtakunnallisesti MERKITTÄVÄ LINTUALUE

Lintujen päämuuttoreillia sijaitsevan Hanhikivenniemen kautta kulkevat muutajamäärät ovat poikkeuksellisen suuria, ja monen lintulajin kohdalla tiettävästi suurempia kuin missään muualla Suomessa.

Erityisen runsaana esiintyvät esimerkiksi monet kahlaajalajit, metsähanhi, merihanhi, kurki, päiväpetolinnut sekä laulujoutsen, jonka muuttajamäärän on laskettu olevan keväisin yli 10 000, syksyisin yli 15 000 yksilöä.

YLI 200 HAVAITTUA LINTULAJIA

Alueella on tavattu suuri joukko harvinaisuuksia, mm. pilkkaniska, amerikanhaapana, amerikkantavi, ruostesorsa, isovesipääsky, taigakirvinen ja kashmirinuunilintu. Hanhikivenniemen eteläreunalla sijaitseva Tankokarin lintutorni on yksi maakunnan tunnetuimmista muutonseurantapaikoista ja on sijoittunut vuosittain Birdlife Suomen Tornien Taistossa kärkisijoille.

HANHIKIVEN LUONTOTYYPI

■ **Äärimmäisen uhanalaiset** Maankohoamisrannikon metsien kehityssarjat (koko niemi) • Matalakasvuiset vihvilä-, heinä- ja saramerenrantaaniityt (merkittävässä määrin) • Suursaramerenrantaaniityt • Mahdollisesti myös suolamaalaikkuja

■ **Erittäin uhanalaiset** Itämeren hiekkarannat • Rannikon lehtomaiset kuusikot • Rannikon tuoreen kankaan kuusikot • Rannikon murtovesivaikutteiset vedet: kluuvit • Keski-ikäiset lehtipuuvalliset lehtomaiset kankaat

■ **Lisäksi yli 15 vaarantunutta tai silmälläpidettävää luontotyyppiä.**

■ **EU:n luontodirektiivin luontotyypeistä Hanhikivellä esiintyy mm.** Maankohoamisrannikon primäärisuksessio-vaiheiden luonnontilaiset metsät • Itämeren kivikkorannat • Itämeren hiekkarannat • Kiinteät, ruohokasvillisuuden peittämät dyynit • Lehdot • Rannikon laguunit • Maankohoamisrannikon flada-kluuvi -kehityssarjat • Itämeren borealiset rantaniityt • Kasvipeitteiset merenrantakalliot • Metsäluhdat • Vaihtumissuot ja rantasuot

TAKARANNAN LINTUALUE

Hanhikivenniemen pohjoisranta, Takaranta, on valtakunnallisesti arvokas muuton-aikainen ruokailu- ja lepäilyalue vesi- ja rantalintulajeille. Vesilintujen kerääntymät ovat parhaimmillaan keväisin 3000-4000 yksilöä, syksyisin 1000-2000 yksilöä.

Runsaslukuisimpia lajeja ovat sinisorsa, tavi, haapana, jousisorsa, tukkasotka ja telkkä. Joutsenten kerääntymä on keväisin 300 ja syksyisin 500 yksilöä. Kahlaajia alueella on leipäillyt parhaillaan yli 2000 yksilöä.

Kesällä Takarannalle saapuvat sulkasaton-sa ajaksi lähialueilla pesineet merihanhet poikasineen. Viimevuosina niitä on ollut yli 200 yksilöä.

YLI 100 PESIVÄÄ LINTULAJIA

Hanhikivessä ja sen välittömässä läheisyydessä pesii hyvin monipuolinen linnusto, johon kuuluu liki 20 uhanalaista lajia. Rantaniityt, luodot ja kosteikot tarjoavat pesintäpaikan lukemattomalle määrälle vesilintuja, kahlaajia ja lokkilintuja. Myös alueen metsissä elää arvokas linnusto, mm. monia pöllölajeja, päiväpetolintulajeja sekä harvinaisen tiheä pikkutikkakanta.

Kuvat: Harri Taavetti

PESIVÄT ERITYISLAJIT

Hanhikivenniemellä tai sen välittömässä läheisyydessä pesivät:

■ **Erittäin uhanalaiset lajit** Mustapyrstökuri, suokukko ja pikkutiira

■ **Vaarantuneet lajit** Heinätavi, jousisorsa, karikukko, keltävästäräkki, kivitasku, lapinsirri, mehiläishaukka, mustakurkku-uikku, ristisorsa, selkälokki, sinisuo-haukka, tukkasotka ja vesipääsky

■ **Lisäksi** alueella pesii arkaluonteisuuden vuoksi salassa pidettävä uhanalainen petolintulaji.

■ **EU:n lintudirektiivin liitteen I** lajeista pesii tai pitää reviiriä säännöllisesti 21 lintulajia ja tilapäisesti kuusi lajia, mm. helmipöllö, huu-kaja, kaulushaikara, kurki, pikkulokki, ruskosuo-haukka, sinisuo-haukka, suopöllö ja uivelo.

■ Hanhikiven arvioidaan olevan nykytilassa todennäköisimpiä paikkoja Perämeren rannikolla, jossa **erittäin uhanalainen valkoselkätikka** voisi pesiä. Valkoselkätikkoja havaitaan alueella säännöllisesti.

■ Takarannalla on havaittu usein oleskelemassa **äärimmäisen uhanalaiseksi luokiteltu etelänsuosirri**. Niemen ympäristössä on runsaasti lajille sovelia pesimäympäristöä ja laji myös pesii alueella vielä ennen 1980-lukua.

TIESITKÖ?

Erittäin uhanalaisen pikkutiiran Suomen kannasta 7 % pesii Hanhikiven pohjois-puoleisella Kultalanlahdella.